

Wyrok z dnia 6 maja 1999 r.

II UKN 427/98

Przepis art. 3 ust. 2 ustawy z dnia 6 marca 1997 r. o zrekomensowaniu okresowego niepodwyższania płac w sferze budżetowej oraz utraty niektórych wzrostów lub dodatków do emerytur i rent (Dz.U. Nr 30, poz. 164 ze zm.) nie ogranicza kręgu podmiotowego wyłącznie do osób, które pobierały dodatki lub wzrosty dotyczące świadczeń z tytułu pracy w szczególnych warunkach przed wejściem w życie ustawy z dnia 17 października 1991 r. o rewaloryzacji emerytur i rent, o zasadach ustalania emerytur i rent oraz o zmianie niektórych ustaw (Dz.U. Nr 104, poz. 450 ze zm.), jeżeli spełniały warunki do ich nabycia, jednakże nie mogły tego prawa zrealizować ze względu na niezgodne z Konstytucją RP wyłączenie prawa do tych świadczeń.

Przewodniczący: SSN Teresa Romer (autor uzasadnienia), Sędziowie SN: Maria Tyszczel (sprawozdawca), Stefania Szymańska.

Sąd Najwyższy, po rozpoznaniu w dniu 6 maja 1999 r. sprawy z wniosku Czesława W. przeciwko Zakładowi Ubezpieczeń Społecznych-Oddziałowi w O. o ustalenie prawa do nieodpłatnego nabycia świadczeń rekompensacyjnych, na skutek kasacji wnioskodawcy od wyroku Sądu Apelacyjnego w Warszawie z dnia 10 marca 1998 r. [...]

u c h y l i ł zaskarżony wyrok oraz poprzedzający go wyrok Sądu Wojewódzkiego-Sądu Pracy i Ubezpieczeń Społecznych w Olsztynie z dnia 22 października 1997 r. [...] i sprawę przekazał Okręgowemu Sądowi-Sądowi Pracy i Ubezpieczeń Społecznych w Olsztynie do ponownego rozpoznania.

U z a s a d n i e n i e

Decyzją z dnia 18 sierpnia 1997 r. Zakład Ubezpieczeń Społecznych-Oddział w O. odmówił zamieszczenia wnioskodawcy Czesława W. w spisie osób uprawnionych do nieodpłatnego nabycia świadczeń rekompensacyjnych z uwagi, na to, że w

dniu 14 listopada 1991 r. nie przysługiwał mu wzrost lub dodatek z tytułu pracy w szczególnych warunkach lub w szczególnym charakterze.

Od tej decyzji wniósł odwołanie wnioskodawca, zarzucając, że przy pobieranej rencie inwalidzkiej miał ustalone prawo do 15% dodatku za szczególne warunki pracy.

Wyrokiem z dnia 22 października 1997 r. Sąd Wojewódzki-Sąd Pracy i Ubezpieczeń Społecznych w Olsztynie oddalił odwołanie.

Sąd ustalił, że wnioskodawca miał ustalone prawo do renty inwalidzkiej od 26 maja 1977 r. Poza dodatkami rodzinnym i na dzieci oraz dodatkiem w wysokości 6,5% z tytułu stażu pracy, w decyzji nie stwierdzono uprawnień do innych dodatków. Okres zatrudnienia wnioskodawcy wynosił 18 lat. Poza sporem było, że wnioskodawca starał się o prawo do renty rolnej i w czasie przekazywania w związku z tym akt rentowych do KRUS, część akt zaginęła. Nie ma w aktach decyzji rewaloryzacyjnej i nie ma dowodu na to, że wnioskodawca w dniu 15 listopada 1991 r. był uprawniony do wzrostu renty z tytułu pracy w szczególnych warunkach. Dopiero wyrokiem Sądu Wojewódzkiego w Olsztynie z dnia 5 listopada 1994 r. ustalono, że wnioskodawca nabył prawo do emerytury na podstawie rozporządzenia Rady Ministrów z dnia 7 lutego 1983 r. w sprawie wieku emerytalnego oraz wzrostu emerytur i rent inwalidzkich dla pracowników zatrudnionych w szczególnych warunkach oraz w szczególnym charakterze. Sąd zaliczył wnioskodawcy okres pracy w szczególnych warunkach w łącznym wymiarze 15 lat, 3 miesiące i 27 dni i przy łącznym stażu pracy ponad 25 lat przyznał mu prawo do emerytury.

Z akt rentowych wynika, że w związku z wnioskiem z dnia 17 lutego 1992 r. przeliczono rentę wnioskodawcy doliczając dodatkowe okresy zatrudnienia, służby wojskowej oraz okres pracy górniczej w szczególnych warunkach. Wniosek o zaliczenie tych okresów Czesław W. zgłosił po wejściu w życie ustawy z dnia 17 października 1991 r. o rewaloryzacji emerytur i rent, o zasadach ustalania emerytur i rent oraz o zmianie niektórych ustaw (Dz.U. Nr 104, poz. 450 ze zm.), kiedy nie obowiązywał już przepis § 16 rozporządzenia Rady Ministrów z dnia 7 lutego 1983 r. uprawniający do wzrostu emerytur i rent osoby posiadające 15-letni staż pracy w szczególnych warunkach. Sąd pierwszej instancji podkreślił, że zgodnie z art. 3 pkt 2 ustawy z dnia 6 marca 1997 r. o zrekompensowaniu okresowego niepodwyższania płac w sferze budżetowej oraz utraty niektórych wzrostów lub dodatków do emerytur i rent (Dz.U. Nr 30, poz. 164) osobami uprawnionymi do nieodpłatnego nabycia świadczeń

rekompensacyjnych są między innymi osoby będące przed dniem 15 listopada 1991 r. emerytami i rencistami uprawnionymi do wzrostów lub dodatków z tytułu pracy w szczególnych warunkach lub w szczególnym charakterze, które utraciły prawo do wzrostów lub dodatków. Wnioskodawca nie miał ustalonego wzrostu renty przed dniem 15 listopada 1991 r., zatem wzrostu tego nie utracił.

Sąd Apelacyjny, oddalając zaskarżonym wyrokiem apelację wnioskodawcy, powołał się na przepis art. 3 pkt 2 ustawy z dnia 6 marca 1997 r. o zrekompensowaniu okresowego niepodwyższania płac w sferze budżetowej oraz utraty niektórych wzrostów lub dodatków do emerytur i rent (Dz.U. Nr 30, poz. 167) zgodnie z którym prawo do nieodpłatnego nabycia świadczeń rekompensacyjnych mają osoby będące przed dniem 15 listopada 1991 r. emerytami i rencistami uprawnionymi do wzrostów lub dodatków z tytułu pracy w szczególnych warunkach lub w szczególnym charakterze na podstawie przepisów wymienionych w art. 1 ustawy z dnia 17 października 1991 r. o rewaloryzacji emerytur i rent, o zasadach ustalania emerytur i rent oraz o zmianie niektórych ustaw (Dz.U. Nr 104, poz. 450 ze zm.), które utraciły prawo do wzrostów lub dodatków. Chodzi tu o osoby, które przed dniem 15 listopada 1991 r. miały ustalone zarówno prawo do emerytury lub renty, jak i prawo do dodatków lub wzrostów z tytułu pracy w szczególnych warunkach lub w szczególnym charakterze. Ze sformułowania „osoby będące emerytami i rencistami” wynika, że nie jest wystarczające spełnienie wszystkich warunków do uzyskania prawa do emerytury i renty przed dniem 15 listopada 1991 r., lecz konieczne jest przyznanie tego prawa przed tą datą. Ta sama zasada odnosi się do prawa do wzrostów lub dodatków do emerytury lub renty. W ocenie Sądu Apelacyjnego oznacza to, że zrekompensowaniu podlega utracone prawo. Z prawa tego wnioskodawca nie korzystał. Nie jest więc wystarczające udowodnienie, że przed dniem 15 listopada 1991 r. dysponował 15-letnim okresem zatrudnienia w szczególnych warunkach, uprawniającym z mocy § 16 rozporządzenia Rady Ministrów z dnia 7 lutego 1983 r. w sprawie wieku emerytalnego oraz wzrostu emerytur i rent inwalidzkich dla pracowników zatrudnionych w szczególnych warunkach lub w szczególnym charakterze (Dz.U. Nr 8, poz. 43 ze zm.) do wzrostu renty inwalidzkiej. Wnioskodawca, zdaniem Sądu drugiej instancji, dla nabycia prawa do świadczeń rekompensacyjnych powinien udowodnić, że miał przyznane prawo do tego wzrostu.

W kasacji od tego wyroku pełnomocnik wnioskodawcy zarzucił Sądowi drugiej instancji naruszenie prawa materialnego (art. 393¹ pkt 1 KPC), a mianowicie art. 3

pkt 2 ustawy z dnia 6 marca 1997 r. o zrekompensowaniu okresowego niepodwyższania płac w sferze budżetowej oraz utraty niektórych wzrostów lub dodatków do rent w związku z art. 76 ustawy z dnia 14 grudnia 1982 r. o zaopatrzeniu emerytalnym pracowników i ich rodzin – przez błędną ich wykładnię polegającą na przyjęciu, iż prawo do nabycia świadectw rekompensacyjnych nie przysługuje osobom, które przed dniem 15 listopada 1991 r. spełniały ustawowe warunki do otrzymywania dodatków lub wzrostów z tytułu pracy w szczególnych warunkach, ale których prawo do tych świadczeń nie zostało ustalone przed dniem 15 listopada 1991 r. Wniósł o uchylenie zaskarżonego wyroku w całości i przekazanie sprawy do ponownego rozpoznania Sądowi Apelacyjnemu.

W uzasadnieniu pełnomocnik wnioskodawcy nie zgodził się z interpretacją art. 3 pkt 2 ustawy z dnia 6 marca 1997 r. dokonaną przez Sąd Apelacyjny. Według wnoszącego kasację, przepis powyższy wyraźnie stanowi, że osobami uprawnionymi do nieodpłatnego nabycia świadectw rekompensacyjnych są między innymi osoby będące przed dniem 15 listopada 1991 r. emerytami lub rencistami uprawnionymi do wzrostów lub dodatków z tytułu pracy w szczególnych warunkach lub w szczególnym charakterze na podstawie przepisów wymienionych w art. 1 ustawy z dnia 17 października 1991 r. o rewaloryzacji emerytur i rent, o zasadach ustalania emerytur i rent oraz o zmianie niektórych ustaw, które utraciły prawo do wzrostów lub dodatków. Nie ma w tym przepisie wzmianki o tym, że warunkiem uzyskania prawa do nabycia świadectw rekompensacyjnych było uprzednie korzystanie z prawa do wzrostu lub dodatku. Norma art. 3 pkt 2 ustawy z 6 marca 1997 r. stanowi *lex specialis* w stosunku do powoływanego przez Sąd Apelacyjny art. 1 pkt 2 tejże ustawy, zgodnie z którym ustawa określa sposób zrekompensowania utraty niektórych wzrostów lub dodatków, ponieważ zawiera wyczerpujące określenie kręgu osób uprawnionych do nieodpłatnego otrzymania świadectw rekompensacyjnych. Ustalenie zatem, czy wnioskodawcy przysługuje prawo do nabycia świadectw, uzależnione jest wyłącznie od stwierdzenia, czy był uprawniony przed dniem 15 listopada 1991 r. do wzrostu renty z tytułu pracy w szczególnych warunkach.

W dalszym ciągu w kasacji wspomniano, że definicji osoby uprawnionej do wzrostu emerytury lub renty należy szukać w ustawie z dnia 14 grudnia 1982 r. o zaopatrzeniu emerytalnym pracowników i ich rodzin oraz rozporządzeniu Rady Ministrów z dnia 7 lutego 1983 r. Zgodnie z § 16 ust. 2 tegoż rozporządzenia (w brzmieniu obowiązującym przed 15 listopada 1991 r.) pracownik, który nabył prawo do renty

inwalidzkiej, ma prawo do wzrostu tej renty o 15% podstawy jej wymiaru, jeżeli co najmniej przez 15 lat wykonywał pracę lub pełnił służbę, o których mowa w § 5-9, 11-13 oraz w dziale I wykazu C. Ze sformułowania tego przepisu jednoznacznie wynika, że uprawnienie do wzrostu renty powstaje z mocy prawa po spełnieniu wskazanych warunków, niezależnie od tego, czy i kiedy uprawiony złożył wniosek. Znajduje to potwierdzenie również w art. 76 ustawy o zaopatrzeniu emerytalnym pracowników i ich rodzin, w myśl którego prawo do świadczeń określonych w ustawie powstaje z dniem spełnienia się wszystkich warunków do nabycia tego prawa, oraz art. 99, zgodnie z którym świadczenia wypłaca się poczynając od dnia powstania prawa do tych świadczeń, nie wcześniej jednak niż od miesiąca, w którym zgłoszono wniosek lub wydano decyzję z urzędu. Oznacza to, że ustawodawca odróżnia nabycie (powstanie prawa) od przyznania decyzją świadczeń wynikających z nabytego prawa. Zdaniem pełnomocnika wnioskodawcy, Czesław W. spełnił warunki konieczne do nieodpłatnego nabycia świadczeń rekompensacyjnych określone w art. 3 pkt 2 ustawy z dnia 6 marca 1997 r. o zrekompensowaniu okresowego niepodwyższania płac w sferze budżetowej oraz utraty niektórych wzrostów lub dodatków do rent.

Sąd Najwyższy rozważył, co następuje:

Kasacja zasługuje na uwzględnienie. Zawarty w niej zarzut naruszenia przez Sąd Apelacyjny art. 3 ust. 2 ustawy z dnia 6 marca 1997 r. o zrekompensowaniu okresowego niepodwyższania płac w sferze budżetowej oraz utraty niektórych wzrostów lub dodatków do rent i emerytur (Dz.U. Nr 30, poz. 164) przez błędną interpretację jest uzasadniony. Zgodnie z treścią tego przepisu osobami uprawnionymi do nieodpłatnego nabycia świadczeń rekompensacyjnych są osoby będące przed dniem 15 listopada 1991 r. emerytami lub rencistami uprawnionymi do wzrostów lub dodatków z tytułu pracy w szczególnych warunkach lub w szczególnym charakterze na podstawie przepisów wymienionych w art. 1 ustawy z dnia 17 października 1991 r. o rewaloryzacji emerytur i rent, o zasadach ustalania emerytur i rent oraz o zmianie niektórych ustaw (Dz.U. Nr 104, poz. 450 ze zm.), które utraciły prawo do wzrostów lub dodatków (...).

Z treści tego przepisu, jak to słusznie wywodzi kasacja, nie można wyprowadzić zwężającej interpretacji sprowadzającej się do tego, że nieodpłatne nabycie świadczeń rekompensacyjnych na mocy ustawy z dnia 6 marca 1997 r. przysługuje

tylko tym emerytom lub rencistom, którzy dodatki te pobierali przed dniem 15 listopada 1991 r., przed wejściem w życie ustawy z dnia 17 października 1991 r. wymienionej poprzednio.

Przepis art. 3 ust. 2 ustawy z dnia 6 marca 1997 r. nie ogranicza kręgu podmiotowego wyłącznie do osób, które pobierały dodatki lub wzrosty z tytułu pracy w szczególnych warunkach przed dniem 17 października 1991 r. Prawa do świadczeń nie utożsamia się z „pobieraniem świadczeń”. Art. 3 ust. 2 ustawy z dnia 6 marca 1997 r. ogranicza prawo do otrzymania nieodpłatnego świadczeń rekompensacyjnych od „bycia emerytem bądź rencistą” przed dniem 17 października 1991 r. oraz „bycia uprawnionym do wzrostów i dodatków”, a nie od pobierania tych wzrostów czy dodatków.

Z materiału sprawy wynika bezspornie, że wnioskodawca był przed 17 października 1991 r., przed wejściem w życie ustawy rewaloryzacyjnej, inwalidą, a następnie nabył prawo do emerytury na podstawie przepisów rozporządzenia Rady Ministrów z dnia 7 lutego 1983 r. w sprawie wieku emerytalnego oraz wzrostu emerytur i rent inwalidzkich dla pracowników zatrudnionych w szczególnych warunkach lub w szczególnym charakterze, a nieprzyznanie mu przed 17 listopada 1991 r. wzrostu renty inwalidzkiej z tytułu pracy w szczególnych warunkach było wynikiem zagubienia jego akt w organie rentowym. Wskazuje na to treść tych akt.

Dlatego też Sąd Najwyższy podzielił wywody kasacji i uznał, że brak jest podstaw do ograniczenia prawa do nieodpłatnego nabycia świadczeń rekompensacyjnych wyłącznie do tych emerytów i rencistów, którzy przed dniem 15 listopada 1991 r. pobierali dodatki i wzrosty z tytułu pracy w szczególnych warunkach i wyłączenia z kręgu uprawnionych, tych emerytów i rencistów, którzy w tej dacie spełniali warunki do nabycia prawa do tych wzrostów i dodatków, jednakże ze względu niezgodne z konstytucją na wyłączenie, tych świadczeń ustawą z dnia 17 października 1991 r. o rewaloryzacji... prawa tego zrealizować nie mogli.

Dlatego też Sąd Najwyższy orzekł jak w sentencji.

N o t k a

Patrz wyżej, **publikowana pod pozycją 623 uchwała składu siedmiu sędziów z dnia 27 kwietnia 2000 r., III ZP 2/00.**

=====